

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Надежда Янкова Джакова на тема

„Съвременни идеи и тенденции за работа с публиките в художествените музеи.

Ориентиране към публиките в България (Примерът на Националната галерия)”

за получаване на образователната и научна степен „ДОКТОР”

рецензент : доц. д-р Александър Куюмджиев

Дисертационният труд на Надежда Джакова в обем от 253 страници е оригинален и приносен, както за хуманитарната ни наука, така и за съвременните музейни практики у нас. Подбрана е интересна и недостатъчно проучена тема, пълноценно разработена на теоретично ниво и с много възможни приложения в практическата дейност на музеите. Темата е актуална и във връзка с принадлежността на страната ни към общото европейско и световно културно пространство. Трябва да се подчертае и анализът на докторантката на закона за културното ни наследство по отношение на заложените в него възгледи за развитието на музеите у нас и работата им с публиката.

Структурата на дисертацията съответства напълно на поставените цели. Трудът се състои от пет глави. В първите две се прави детайлен анализ на ролята на публиката в отношенията ѝ с музейната институция, а в следващите три се проследяват съвременните музейни практики в Европа, Северна Америка и у нас, представени чрез подходящо избрани примери. Този подход придава не само интердисциплинарност на темата, но позволява да бъдат направени важни изводи с практическо значение за нивото на развитие на българските музеи. Съществен принос са предложенията за усъвършенстване на тяхната дейност, чрез прилагане на различни европейски и световни практики. Дисертацията съдържа и подчертан социално-културен контекст,

представен в 63 анкети, който е умело съчетан с емпиричното изследване на материята, придавайки по-всеобхватен характер на проучваната проблематика.

Текстът е написан отлично, а общата му концепция разчупва консервативните и закостенели представи за музейното дело. За мен винаги е било неясно как теорията, в случая една научна работа, би могла да повлияе върху практиката, тъй като „писаното слово” и теоретичният анализ често избледняват при директния сблъсък с реалността, наречена „музей”. Прочитайки текста на дисертацията, обаче, не само придобих по-ясна представа за смисъла от съществуването на художествените музеи, целта им и практическите дейности, които би трябвало да се осъществяват в тях, но забелязах у себе си наченки на „толерантност” към „публиката”, която иначе смятам за неизбежна, но напълно „външна” част, спрямо същинската работа на музея. Защото т.н. „публика”, за която принципно се създават музеите, по образование, подготовка и интереси всъщност би трябвало да посещава само НЕхудожествени места. В преобладаваща си част, публиката е „незнаеща”, а нейният интерес, ентузиазъм и желание за социален контакт в рамките на музейната сграда, са понякога подтискащи в своята инфантилност или дразнещи с агресивността си на дилетант, който смята, че всичко, което знае, е автентична истина. Доколкото ми е известно, негласната европейска практика от по-близкото минало преодоляваше този проблем чрез изолиране на „публиката” от всякакъв контакт с най-тесните специалисти и водещите куратори на даден музей. За разлика от практиката у нас, в по-големите музеи с „публиката” се забелязваше да се занимават предимно начинаещи уредници, които са в процес на специализирано обучение, както и огромно количество хора с образование в гранични сфери на културата и изкуството. Доколко това разделяне е все още актуално в чужбина, а и е приложимо у нас, е много трудно да се каже, но наличието на подобна „буферна зона” между музейните специалисти и публиката, ми се струва задължително. Защото поне на

теория, музейният специалист е експерт, чиято работа би трябвало да не е свързана с „публиката“, а с експертната дейност на музея. Затова активното присъствие на подобен експерт в пространството от музея, което е достъпно за „публика“, би довело до неизбежен конфликт, породен от нейното незнание, съчетано с изисквания и очаквания. Точно този проблем би трябвало да бъде преодолян и у нас, защото както пише Джакова – „публиките са различни“ и заставането срещу тях от позицията на знанието явно не носи привлекателност на музейните ни институции, тъй като те трябва да бъдат „ориентирани към публиката“ и да я обслужват, за да просъществуват. Затова ми се струва, че дисертацията на Надежда Джакова е важна крачка към по-доброто интегриране на музеите в обществото, като искрено се надявам, че те ще придобият необходимия им престиж, с който да привличат и култивират тази публика, тъй като на практика субсидирането им зависи от нея. Защото е ясно, че първоначалната им цел на създаване и безплатният достъп до тях днес е невъзможно да бъдат поддържани.

В този смисъл смятам, че в дисертацията на Надежда Джакова се обговарят и анализират от научна гледна точка реални ежедневни и по-дългосрочни проблеми, свързани с музейното дело и работата на музейния специалист. Същевременно те са представени на фона на историческото развитие на музеите и „публиките“ у нас и в чужбина, което носи и задължителния теоретичен принос на дисертацията. В това отношение особено интересна е първата глава и специално частите в нея, посветени на изследванията на музейните публики, в които се правят исторически обзори на развитието на отношенията между „публиката“ и „музея“ в чужбина и у нас. Тъй като текстът отразява подробно и съвременната световна музейна практика, маркетинга и в частност брендирането, смятам че би бил много полезен и извън рамките на строгата научна общност. Защото в един утопичен свят, тази дисертация би трябвало да стане

настолно четиво на хората и институциите, определящи културната политика у нас и задаващи ритъма на развитие на българските музеи. Не би било излишно и някои от отговорните лица от Министерството на културата да бъдат административно задължени да попълват при постъпване на работа въпросите от проведените анкети, които са дадени накрая в приложението към дисертацията, за да има ориентация доколко те са запознати с облика на българските музеи и какво отношение ще имат към тях.

Надежда Джакова е провела задълбочено изследване за да събере, систематизира и обобщи представения в дисертацията материал. Тази богата и разнообразна информация е отразена и в приложения каталог. Трябва да се подчертае и присъствието на много добре подбрани, заснети и анотирани илюстрации, които дават възможност за визуален досег до художествените дейности и събития в различни световни музеи. Познанията на докторантката върху съвременната литература за музейните практики и отношението им с публиката са задълбочени. Сред посочените 203 заглавия в дисертацията, веднага прави впечатление, че двойно повече са тези отразяващи чуждата библиография. Дългогодишната работа на Надежда Джакова в музейна институция, кураторските ѝ проекти, сред които личи траен интерес към отношението публика-музей и познаването на съвременните методи за работа в европейските и световни музеи, свидетелстват красноречиво за нивото на докторантката и са още един повод тя да получи висока оценка. Всичко това ми дава основание не само да предложа на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на Надежда Джакова образователната и научна степен „доктор”, но и бих препоръчал труда ѝ за публикуване.

Рецензент:

доц. д-р А. Куюмджиев